

De Frans-Hervormde Gemeente te Potsdam

De *Franse Kerk* werd in 1723 gesticht door om hun geloof vervolgde Franse Hugenoten. Het gebouw dateert uit 1752. Ongeveer 100 jaar later sloot de gemeente zich aan bij de *Evangelische Kirche** zonder haar eigen specifieke karakter te verliezen. Er zijn b.v. geen

Hugenoten-
kruis

altaar, beelden of kaarsen in de kerk en bisschoppen en kerkelijke hiërarchie spelen geen rol. De kerkgemeenschap heeft een zelfde soort oorsprong als de Waalse kerk in Nederland.

De identiteit van onze kerk is rechtstreeks ontleend aan de bijbel en telkens weer vernieuwd (*hervormd, gereformeerd*), met als uitgangspunt de bijbel en de ideeën van de Franse Hugenoten. En ook nu vinden wij het belangrijk onze gemeente telkens weer zo te vernieuwen, dat ons theologisch erfgoed niet geconserveerd wordt, maar uitnodigend actueel blijft.

Gasten beschrijven de gemeente als open, eigentijds, praktisch en bijbelgetrouw. Wij proberen samen de aanwezigheid van God te ervaren en te begrijpen. De gemeente staat open voor iedereen, ongeacht afkomst en achtergrond.

*De *Evangelische Kirche* is te vergelijken met de *Protestantse Kerk Nederland*. Het verschil tussen beiden is, dat de PKN in meerderheid gevormd wordt door kerken met een zogenaamd *Calvinistische* achtergrond en de *Luthersen* er in de minderheid zijn. In Duitsland is dat precies andersom. De *Evangelische Kirche* bestaat voor slechts een klein gedeelte uit *Reformierte* kerkgemeenschappen en is verder overwegend *Luthers*. De *Lutherse Kerk* wordt geleid door bisschoppen en in veel van hun kerken zijn altaren en crucifixe gebruikelijke voorwerpen. De Duitse *Evangelische Kirche* moet niet worden verward met de Nederlandse *Evangelische* gemeentes. Die heten hier *Evangelikalen*.

Historische en politieke betekenis

De *Franse Kerk* is het oudste bewaard gebleven kerkgebouw van Potsdam. De bouw werd gefinancierd door koning *Frederik II*. Het is het enige gebouw, waaraan de twee belangrijkste Pruisische architecten *G.W. von Knobelsdorff* en *K.F. Schinkel* allebei hebben gewerkt.

Onze kerk is een verwezenlijking van het *Edict van Potsdam*. Dit edict reguleerde de immigratie van om hun geloof vervolgde hervormden uit Frankrijk. De *Franse Kerk* was een belangrijk onderdeel van een uitgebreid integratieprogramma. Dit programma bezorgde Potsdam een goede reputatie en bepaalde mede het karakter van deze garnizoensstad. Zo is de toenmalige situatie in Potsdam een voorbeeld voor de huidige Europese eenwording en immigratiepolitiek.

Blick op de *Franse kerk* over het *Bassin*, eind 18e eeuw

Bij het ontwerpen van de *Franse Kerk* lieten de koning en zijn toparchitect zich, net als bij paleis Sanssouci, leiden door het *Pantheonmotief*. De koning had graag één Pantheon voor alle godsdiensten in Pruisen laten bouwen om zijn onderdanen te leren verdraagzaam met elkaar om te gaan.

Een uitwerking van deze wens vind je aan de *Bassinplatz* (het park achter de kerk). Hier kon in 1867 dicht bij de Hugenotenkerk een Rooms-Katholieke kerk worden gebouwd. Daardoor werd het mogelijk gemaakt met elkaar om te gaan zonder aan het verleden voorbij te gaan en werd de weg geëffend naar een toekomst zonder spanningen.

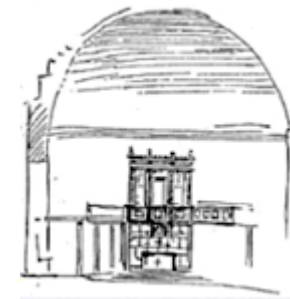
De grote ideeën die met de *Franse Kerk* verbonden zijn, bleven levend en bespreekbaar. In de DDR-tijd was onze kerk een legitieme mogelijkheid om de ontbrekende openheid naar de wereld en het gebrek aan tolerantie aan de orde te stellen.

Tegenwoordig is de Franse Kerk, als symbool van een stuk Europese geschiedenis, aanleiding om de banden

met Frankrijk, die Potsdam mede gevormd hebben, nieuw leven in te blazen en de Europese immigratie een nieuwe impuls te geven.

Architectonische en bouwtechnische betekenis

De schoonheid van de kerk spreekt voor zich. De architectonische prestatie bestaat o.a. uit de succesvolle uitwerking van het *Pantheonmotief* en, aansluitend bij de wensen van de gebruikers, de omslag naar een kerk zonder beelden, waar de bijbel en de verkondiging van het Woord centraal staan. In een wereld vol indrukken biedt de kerk de mogelijkheid je te richten op de dingen, die van wezenlijk belang zijn. Je neemt van dichtbij geconcentreerd deel aan de dienst, omdat je niet afgeleid wordt door het gebouw en omdat de afstanden in de

Franse Kerk
schets, Schinkel, 1833

kerk klein zijn. Door de goede akoestiek zijn er geen technische hulpmiddelen nodig om te communiceren. In deze ruimte worden mensen niet gekleineerd door de architectuur, maar krijgt het Verhevene een menselijke maat.

Een aantal, voor die tijd ongebruikelijke bouwtechnische hoogstandjes verdient het onder de aandacht gebracht te worden, zoals de stevige fundering in de moerasgrond, de geslaagde vochtisolatie en de statisch gewaagde constructie van de ovale koepel.

Stedenbouwkundige betekenis en gebruik

De locatie van de Franse Kerk werd met een duidelijk politiek en stedenbouwkundig doel gekozen. De kerk neemt een sleutelpositie in als het er om gaat inzicht te krijgen in de stad. In het op het gebied van bouwpolitiek zeer gevoelige Potsdam is de stedenbouwkundige aandacht voor deze kerk een belangrijke graadmeter voor de omgang met architectonisch erfgoed.

- De *Franse Kerk* neemt een belangrijke plaats in
- als onderdeel van de door Lenné ontworpen *Bassinplatz*
  - als kruispunt van verschillende zichtassen (zulke zichtassen zijn lange doorkijken die vrijgehouden zijn van bebouwing)
  - als tegenhanger van de naburige naoorlogse gebouwen
  - als enige overblijfsel van de gebombardeerde Franse wijk.

Het is daarom ook onze wens, dat onze kerk weer onderdeel van het *Bassinplatz* wordt.

Deze kerk biedt een ongewone ruimte, die eigenlijk niet met iets anders te vergelijken is. Hier wordt sinds jaar en dag om gegronde redenen afstand genomen van tradities als altaar, crucifix, beelden en doopvont. Waar vind je nog een barokke kerk met kleurloos glas in de ramen, zonder kruisen, klokken of een toren?

Vanwege de goede sfeer die er heerst wordt, ook voor niet kerkelijke activiteiten, vaak gebruik gemaakt van dit kerkgebouw. Het gebeurt nogal eens dat mensen hier opnieuw gaan nadenken over een kerkelijke omgeving en er met een soort blijde verbazing naar kijken. Associaties met onderwerpen als de rol van kunst, openheid naar andere culturen en tolerantie ontstaan als vanzelf.

Met de *Franse Kerk* en haar waardevolle barokke *Grüneberg-Orgel* uit 1783 heeft Potsdam een unieke historische ruimte, die op vele manieren te gebruiken is.

Renovatie en betrokkenheid van de gemeente

Vroeger werden de renovaties van ons kerkgebouw voornamelijk gefinancierd door de koning en de staat.

Zelfs de DDR accepteerde een principiële verantwoordelijkheid, die in het herenigde Duitsland niet meer vanzelfsprekend is. Meer dan veertig jaar hebben gemeenteleden, zelfs in uitzichtloos lijkende situaties, hun

best gedaan om hun kerk te onderhouden en voor

ondergang te behoeden, zodat men hem weer kon gebruiken. Het bijna opgegeven verwoeste gebouw werd uiteindelijk, door veel vrijwilligerswerk en talrijke giften, gered.

Sinds 1991 hebben wij meer dan € 600.000 ingezameld. Per gemeentelid is ongeveer € 2.000 bijgedragen. De *Deutsche Stiftung Denkmalschutz* (Duitse monumentenzorg), het *Land Brandenburg* (de provincie) en *Landesbaupstadt Potsdam* (de gemeente) ondersteunden de werkzaamheden met meer dan 1 miljoen Euro.

Doorslaggevend was de grote steun van *Ernst Naumann* uit Ahrensburg, die het belang van de *Franse Kerk* en de goede mogelijkheden voor toekomstig gebruik al in zijn bouwvallige staat onderkende.

Momenteel zijn alle kapitaalreserves van de gemeente verbruikt.

Daarom zijn wij nog meer dan voorheen aangewezen op giften, om de *Franse Kerk* te kunnen onderhouden en te blijven gebruiken.

vertaald door *fam. Stolk* / Amersfoort

Französisch-Reformierte Gemeinde
Gutenbergstrasse 77
14476 Potsdam
Duitsland

+49 (0)331 291219
gemeinde@reformiert-potsdam.de
www.reformiert-potsdam.de

KD-Bank
BIC GENODED1DKD
IBAN DE04 3506 0190 0000 0204 00

U bent van harte welkom in onze diensten en bij al onze activiteiten. De tijden van de diensten en activiteiten kunt u vinden op de posters, in de *Gemeindebrief* of op internet.

Evangelische Kirche
Berlin-Brandenburg-schlesische Oberlausitz

Frans-Hervormde Gemeente Potsdam

FRANSE KERK

Le temple réformé de Potsdam

De *Franse Kerk* is gebouwd als hervormde kerk voor protestantse vluchtelingen uit Frankrijk (*Hugenoten*).

1752 De kerk wordt gebouwd naar het ontwerp van *G.W. von Knobelsdorff*.

1833 *K.F.Schinkel* restaureert de binnenkant van de kerk.

1968 De kerk wordt wegens slechte bouwkundige staat gesloten.

1991 Begin van de stapsgewijze renovatie.

1993 Er vinden - aanvankelijk nog op het bouwterrein - weer kerkdiensten, concerten en andere evenementen plaats.

2000 Het barokke *Grüneberg*-orgel wordt gerestaureerd en er wordt vloerverwarming geïnstalleerd.

2003 De restauratie is voltooid.